

ПРИВАТНЕ АКЦІОНЕРНЕ ТОВАРИСТВО
«ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД»
МІЖРЕГІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ
Кафедра _____

КУРСОВА РОБОТА

з дисципліни: **«КРИМІНАЛЬНЕ ПРАВО»**
за темою: **«ВИДИ КРИМІНАЛЬНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ, ЩОДО**
ЯКИХ НЕМОЖЛИВІ СТАДІЇ ГОТУВАННЯ ТА ЗАМАХУ»

Студента (ки): Замніус О.А.
курсу: 2
групи: ТУКВ-8-24-Б1ПрД(3.6здс)
Спеціальність: 081 Право
Керівник: ст. викладач Бур'янова О.О.

Оцінка: _____
Національна шкала _____
Кількість балів: _____ ECTS _____

Члени комісії	_____	_____
	(підпис)	(прізвище та ініціали)
	_____	_____
	(підпис)	(прізвище та ініціали)
	_____	_____
	(підпис)	(прізвище та ініціали)

Зміст

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ СТАДІЙ ВЧИНЕННЯ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВОПОРУШЕННЯ	5
1.1. Поняття та види стадій вчинення кримінального правопорушення.....	5
1.2. Готування до кримінального правопорушення та замах: сутність і ознаки ..	7
1.3. Кримінально-правове значення стадій вчинення кримінального правопорушення	9
РОЗДІЛ 2. ВИДИ КРИМІНАЛЬНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ, ЩОДО ЯКИХ НЕМОЖЛИВІ СТАДІЇ ГОТУВАННЯ ТА ЗАМАХУ	12
2.1. Кримінальні правопорушення з формальним складом	12
2.2. Триваючі та продовжувані кримінальні правопорушення	14
2.3. Кримінальні правопорушення, що визнаються закінченими з моменту вчинення діяння.....	17
РОЗДІЛ 3. ПРОБЛЕМИ ТА ОСОБЛИВОСТІ ЗАСТОСУВАННЯ НОРМ ЩОДО СТАДІЙ ВЧИНЕННЯ ПРАВОПОРУШЕНЬ	20
3.1. Відмежування стадій вчинення кримінального правопорушення від закінченого діяння.....	20
3.2. Проблеми кваліфікації кримінальних правопорушень, щодо яких неможливі стадії готування та замаху	22
3.3. Практичне значення правильного визначення стадій кримінального правопорушення	24
ВИСНОВКИ	27
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	29

ВСТУП

Кримінальне право як одна з провідних галузей національної правової системи забезпечує охорону найважливіших суспільних відносин шляхом встановлення кримінальної відповідальності за суспільно небезпечні діяння. У межах цієї галузі особливе місце займає вчення про стадії вчинення кримінального правопорушення, яке дозволяє глибше зрозуміти механізм реалізації злочинної поведінки, визначити момент виникнення кримінальної відповідальності та здійснити правильну юридичну оцінку діяння.

Проблематика стадій вчинення кримінального правопорушення традиційно перебуває у центрі уваги кримінально-правової науки, оскільки вона безпосередньо пов'язана з питаннями кваліфікації, індивідуалізації відповідальності та забезпечення принципу законності. Водночас не всі кримінальні правопорушення проходять однакові стадії розвитку, що обумовлює необхідність диференційованого підходу до їх дослідження. Особливий інтерес становлять ті правопорушення, щодо яких стадії готування та замаху фактично відсутні, оскільки вони визнаються закінченими вже в момент вчинення певної дії або бездіяльності.

Актуальність обраної теми зумовлена як теоретичними, так і практичними аспектами. У сучасних умовах розвитку кримінального законодавства та ускладнення суспільних відносин зростає потреба у чіткому визначенні меж кримінальної відповідальності, що неможливо без належного розуміння стадій вчинення правопорушення. Особливу увагу привертає проблема правової природи кримінальних правопорушень із формальним складом, а також інших конструкцій, у яких відсутній розрив між початком і завершенням діяння. Саме це породжує труднощі у правозастосовній діяльності, пов'язані з відмежуванням незакінченого правопорушення від закінченого.

Наукове підґрунтя дослідження складають праці відомих вітчизняних учених, серед яких вагомий внесок у розвиток вчення про стадії кримінального правопорушення зробили В. Я. Тацій, В. І. Борисов, В. І. Тютюгін, М. І. Хавронюк, В. О. Навроцький, Р. В. Вереша, О. В. Кузьменко, О. В. Ус та інші. У їхніх роботах розкриваються як загальні засади вчення про стадії, так і окремі проблемні питання, пов'язані з кваліфікацією незакінчених кримінальних

правопорушень та визначенням моменту їх закінчення. Водночас питання щодо видів кримінальних правопорушень, у яких стадії готування та замаху не можуть бути реалізовані, потребують подальшого системного дослідження.

Практичне значення теми полягає у тому, що правильне визначення стадії вчинення кримінального правопорушення має вирішальний вплив на кваліфікацію діяння, а отже — і на обсяг кримінальної відповідальності. Неправильне розмежування стадій або ігнорування особливостей окремих складів може призвести до суттєвих помилок у правозастосуванні, що негативно позначається на дотриманні прав і свобод людини.

Метою курсової роботи є комплексне дослідження видів кримінальних правопорушень, щодо яких неможливі стадії готування та замаху, а також визначення їх кримінально-правового значення у теорії та практиці кримінального права.

Об'єктом дослідження виступають суспільні відносини, що виникають у процесі кримінально-правового регулювання стадій вчинення кримінального правопорушення.

Предметом дослідження є норми кримінального законодавства, наукові підходи та практика застосування положень, що регулюють стадії вчинення кримінальних правопорушень, а також особливості їх відсутності у певних видах правопорушень.

Методологічну основу дослідження становлять загальнонаукові та спеціально-юридичні методи пізнання, що забезпечують всебічний аналіз обраної теми.

Структура курсової роботи зумовлена логікою дослідження та включає вступ, три розділи, висновки та список використаних джерел.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ СТАДІЙ ВЧИНЕННЯ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВОПОРУШЕННЯ

1.1. Поняття та види стадій вчинення кримінального правопорушення

У кримінальному праві важливе місце займає дослідження процесу реалізації злочинної поведінки, що дозволяє не лише встановити факт вчинення кримінального правопорушення, а й визначити ступінь його завершеності. Саме з цією метою у теорії кримінального права сформувалося вчення про стадії вчинення кримінального правопорушення, яке відображає послідовність розвитку суспільно небезпечного діяння від початкових дій до його завершення.

Під стадіями вчинення кримінального правопорушення у науці кримінального права розуміють певні етапи реалізації умисного діяння, які відрізняються між собою ступенем наближення до настання злочинного результату та рівнем суспільної небезпечності. Вони характеризують динаміку протиправної поведінки та дозволяють оцінити, на якому саме етапі було припинено кримінальне правопорушення або досягнуто його кінцевої мети [6, с. 210].

Варто підкреслити, що стадії можливі лише у межах умисних кримінальних правопорушень, оскільки саме умисел передбачає цілеспрямовану діяльність особи, спрямовану на досягнення певного результату. У випадку необережних правопорушень така послідовність дій відсутня, що виключає можливість виділення стадій як самостійної кримінально-правової категорії [5, с. 180].

Традиційно у кримінальному праві виокремлюють три основні стадії: готування до кримінального правопорушення, замах на кримінальне правопорушення та закінчене кримінальне правопорушення. Кожна з цих стадій має власні ознаки та кримінально-правове значення, що дозволяє диференціювати відповідальність залежно від ступеня реалізації злочинного наміру.

Готування до кримінального правопорушення являє собою початкову стадію, на якій створюються умови для вчинення діяння. Це можуть бути дії,

пов'язані з підшукуванням засобів або знарядь, підбором співучасників, усуненням перешкод або іншим чином спрямовані на забезпечення можливості реалізації злочинного наміру. Особливістю цієї стадії є те, що вона ще не становить безпосереднього посягання на об'єкт кримінально-правової охорони, але вже свідчить про наявність злочинного наміру [2].

Наступною стадією виступає замах на кримінальне правопорушення, який характеризується переходом від підготовчих дій до безпосереднього виконання об'єктивної сторони складу правопорушення. На цьому етапі особа вже починає реалізовувати свій злочинний намір, однак з незалежних від її волі причин діяння не доводиться до кінця. Саме замах свідчить про найбільш небезпечну форму незакінченого правопорушення, оскільки він максимально наближений до закінченого злочину [6, с. 215].

Закінчене кримінальне правопорушення є завершальною стадією, яка характеризується наявністю всіх ознак складу, передбаченого кримінальним законом. У цьому випадку злочинний намір повністю реалізований, а діяння досягає свого кінцевого результату або визнається завершеним відповідно до конструкції складу правопорушення [10, с. 95].

З огляду на зазначене, можна стверджувати, що стадії вчинення кримінального правопорушення виконують важливу функцію у кримінальному праві, оскільки дозволяють врахувати ступінь реалізації злочинного наміру при кваліфікації діяння. Вони забезпечують диференціацію кримінальної відповідальності, що відповідає принципу справедливості.

Крім того, стадії мають значення для встановлення моменту закінчення кримінального правопорушення, що є важливим для визначення часу вчинення злочину, обчислення строків давності та вирішення інших питань кримінально-правового характеру. Вони також відіграють роль у відмежуванні кримінальних правопорушень від інших правопорушень, зокрема адміністративних.

Водночас слід зауважити, що не всі кримінальні правопорушення передбачають можливість проходження всіх стадій. У деяких випадках, зокрема при формальному складі, правопорушення визнається закінченим уже в момент вчинення діяння, що виключає можливість існування стадій готування та замаху.

Саме ця обставина має ключове значення для подальшого дослідження у межах даної роботи.

Отже, стадії вчинення кримінального правопорушення являють собою важливу теоретичну та практичну категорію кримінального права, яка дозволяє глибше зрозуміти процес реалізації злочинного наміру та забезпечити правильне застосування кримінального законодавства.

1.2. Готування до кримінального правопорушення та замах: сутність і ознаки

Дослідження стадій вчинення кримінального правопорушення неможливе без детального аналізу таких його форм, як готування та замах, оскільки саме вони відображають незавершені етапи реалізації злочинного наміру. Їх правильне розуміння має вирішальне значення для кваліфікації діяння, визначення ступеня його суспільної небезпечності та встановлення меж кримінальної відповідальності.

Готування до кримінального правопорушення розглядається як початкова стадія злочинної діяльності, яка передує безпосередньому виконанню об'єктивної сторони складу. Йдеться про створення умов, необхідних для подальшого вчинення правопорушення, що свідчить про наявність у особи стійкого злочинного наміру. Такі дії можуть включати пошук або виготовлення знарядь, підбір співучасників, розроблення плану, а також інші заходи, спрямовані на забезпечення реалізації задуманого [2].

Важливо усвідомлювати, що готування ще не становить безпосереднього посягання на об'єкт кримінально-правової охорони. Саме ця ознака відмежовує його від замаху. Однак, попри це, готування вже характеризується достатнім рівнем суспільної небезпечності, оскільки воно свідчить про реальну спрямованість поведінки особи на вчинення кримінального правопорушення. Водночас кримінальна відповідальність за готування настає не у всіх випадках, а лише щодо тяжких і особливо тяжких правопорушень, що пояснюється необхідністю дотримання принципу пропорційності відповідальності [6, с. 225].

На відміну від готування, замах на кримінальне правопорушення характеризується переходом до безпосереднього виконання діяння,

передбаченого кримінальним законом. Це означає, що особа вже починає реалізовувати об'єктивну сторону складу, але з незалежних від її волі причин не доводить правопорушення до кінця. Таким чином, замах є більш небезпечним етапом, оскільки фактично наближається до закінченого правопорушення [6, с. 230].

Суттєвою ознакою замаху є те, що діяння не завершується не з волі особи, а внаслідок зовнішніх обставин. Це може бути втручання інших осіб, технічні перешкоди або інші фактори, які унеможливають досягнення бажаного результату. Саме ця ознака дозволяє відмежувати замах від добровільної відмови, яка виключає кримінальну відповідальність за незакінчене правопорушення.

У теорії кримінального права також виділяють різні види замаху, зокрема закінчений і незакінчений. Закінчений замах має місце тоді, коли особа виконала всі дії, які вважала необхідними для досягнення результату, але цей результат не настав. Натомість при незакінченому замаху особа не встигає виконати всі заплановані дії. Такий поділ має важливе значення для оцінки ступеня небезпечності діяння та призначення покарання [5, с. 190].

Аналізуючи співвідношення готування та замаху, доцільно звернути увагу на те, що вони відрізняються не лише за ступенем реалізації злочинного наміру, але й за характером дій. Якщо готування пов'язане зі створенням умов, то замах — це вже безпосереднє посягання на об'єкт кримінально-правової охорони. Саме тому замах визнається більш небезпечною формою незакінченого кримінального правопорушення.

У цьому контексті варто підкреслити, що обидві стадії мають самостійне кримінально-правове значення. Вони дозволяють врахувати різний ступінь завершеності діяння та забезпечити диференціацію кримінальної відповідальності. Такий підхід відповідає принципу справедливості, оскільки особа, яка лише готувалася до правопорушення, не може нести таку ж відповідальність, як та, що безпосередньо приступила до його вчинення.

Разом із цим необхідно враховувати, що існують кримінальні правопорушення, у яких стадії готування та замаху фактично не можуть бути реалізовані. Це пов'язано з особливостями їх конструкції, зокрема з формальним

складом, де правопорушення визнається закінченим уже в момент вчинення певної дії. У таких випадках будь-які попередні дії не утворюють самостійної стадії, а відразу кваліфікуються як закінчене правопорушення або взагалі не мають кримінально-правового значення [10, с. 102].

Таким чином, готування та замах є важливими елементами механізму реалізації кримінальної відповідальності, які дозволяють врахувати ступінь завершеності злочинного наміру. Водночас їх застосування не є універсальним, що зумовлює необхідність подальшого аналізу тих кримінальних правопорушень, у яких зазначені стадії відсутні.

1.3. Кримінально-правове значення стадій вчинення кримінального правопорушення

Вчення про стадії вчинення кримінального правопорушення має не лише теоретичне, а й виразне практичне значення, оскільки саме через нього забезпечується правильне застосування норм кримінального законодавства. Йдеться про те, що визначення стадії, на якій було припинено або завершено протиправну діяльність, безпосередньо впливає на кваліфікацію діяння, обсяг кримінальної відповідальності та характер покарання. Таким чином, стадії виступають не допоміжною, а ключовою категорією кримінального права.

Передусім варто підкреслити, що стадії вчинення кримінального правопорушення виконують функцію юридичного критерію для визначення ступеня реалізації злочинного наміру. Вони дозволяють диференціювати поведінку особи залежно від того, чи було лише створено умови для вчинення правопорушення, чи вже розпочато його безпосереднє виконання, або ж досягнуто кінцевого результату. Такий підхід забезпечує більш точну оцінку суспільної небезпечності діяння, що відповідає загальним засадам кримінального права [6, с. 240].

Водночас значення стадій проявляється у забезпеченні принципу справедливості. Очевидно, що особа, яка лише готувалася до вчинення кримінального правопорушення, не може нести таку ж відповідальність, як та, що довела свій намір до кінця. Саме через виокремлення стадій законодавець створює можливість для індивідуалізації кримінальної відповідальності,

враховуючи фактичний обсяг заподіяної шкоди або ступінь загрози її настання [5, с. 200].

Окрім цього, стадії мають важливе значення для правильної кваліфікації кримінальних правопорушень. У процесі правозастосування необхідно встановити, чи містить діяння всі ознаки закінченого складу, чи воно є незакінченим. Саме від цього залежить застосування відповідних норм кримінального закону. У цьому контексті стадії виступають своєрідним орієнтиром, який дозволяє уникнути помилок при юридичній оцінці поведінки особи [10, с. 110].

Суттєвим аспектом є також вплив стадій на визначення меж кримінальної відповідальності. Вони дозволяють встановити, на якому етапі злочинна діяльність була припинена, що, у свою чергу, впливає на обсяг покарання. У випадку незакінченого кримінального правопорушення закон передбачає можливість пом'якшення відповідальності, оскільки фактична шкода може бути меншою або взагалі відсутньою. Це свідчить про тісний зв'язок між стадіями та принципом гуманізму кримінального права.

Не менш важливою є роль стадій у визначенні моменту закінчення кримінального правопорушення. Це має значення не лише для кваліфікації, але й для вирішення низки інших питань, зокрема щодо обчислення строків давності, встановлення часу вчинення правопорушення та визначення юрисдикції. У цьому аспекті стадії виступають інструментом, який дозволяє чітко окреслити часові межі злочинної діяльності [17, с. 310].

Поряд із цим стадії відіграють роль у відмежуванні кримінальних правопорушень від інших видів правопорушень. У деяких випадках дії особи можуть виглядати як підготовка до правопорушення, однак не досягати рівня суспільної небезпечності, необхідного для кримінальної відповідальності. Саме через аналіз стадій можна встановити, чи має місце кримінально каране діяння, чи воно підпадає під інші види юридичної відповідальності.

Варто також зауважити, що стадії вчинення кримінального правопорушення мають значення для формування доказової бази у кримінальному провадженні. Кожна стадія передбачає встановлення певних обставин, які підлягають доказуванню. Наприклад, при готуванні необхідно

довести спрямованість дій на вчинення конкретного правопорушення, а при замаху — факт безпосереднього виконання об'єктивної сторони. Це забезпечує логічність і послідовність кримінального процесу.

Разом із тим не можна залишити поза увагою той факт, що стадії не є універсальними для всіх кримінальних правопорушень. У ряді випадків законодавець конструює склади таким чином, що правопорушення визнається закінченим уже в момент вчинення певної дії, незалежно від її наслідків. У таких ситуаціях відсутня можливість виокремлення стадій готування та замаху, що зумовлює необхідність особливого підходу до їх кваліфікації. Саме ця особливість становить предмет подальшого дослідження у межах даної роботи.

З огляду на викладене, доцільно підкреслити, що стадії вчинення кримінального правопорушення виконують комплексну функцію у кримінальному праві. Вони одночасно виступають інструментом кваліфікації, засобом диференціації відповідальності та гарантією дотримання принципів законності й справедливості.

Підсумовуючи розглянуте, можна констатувати, що значення стадій виходить далеко за межі теоретичної конструкції. Вони є невід'ємним елементом механізму кримінально-правового регулювання, який забезпечує ефективне функціонування всієї системи кримінальної юстиції та створює підґрунтя для правильного застосування норм кримінального законодавства.

РОЗДІЛ 2. ВИДИ КРИМІНАЛЬНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ, ЩОДО ЯКИХ НЕМОЖЛИВІ СТАДІЇ ГОТУВАННЯ ТА ЗАМАХУ

2.1. Кримінальні правопорушення з формальним складом

У кримінальному праві конструкція складу кримінального правопорушення відіграє визначальну роль у встановленні моменту його закінчення, а відтак — і можливості існування окремих стадій його вчинення. Особливе місце серед таких конструкцій займають кримінальні правопорушення з формальним складом, які характеризуються тим, що визнаються закінченими вже в момент вчинення передбаченої законом дії або бездіяльності незалежно від настання будь-яких суспільно небезпечних наслідків. Саме ця особливість обумовлює специфіку їх кримінально-правової оцінки та зумовлює неможливість існування стадій готування та замаху у класичному розумінні.

Формальний склад означає, що законодавець пов'язує кримінальну відповідальність не з результатом, а з самим фактом вчинення забороненої поведінки. У таких випадках об'єктивна сторона складу вичерпується самим діянням, а тому досягнення певних наслідків не є обов'язковою ознакою. Це принципово відрізняє формальні склади від матеріальних, де момент закінчення правопорушення пов'язаний із настанням конкретних наслідків [6, с. 260].

У цьому контексті ключовим є те, що при формальному складі відсутній часовий розрив між початком і завершенням кримінального правопорушення. Іншими словами, момент початку виконання об'єктивної сторони одночасно є і моментом його закінчення. Саме ця обставина унеможливорює виділення стадії замаху, оскільки будь-яка дія, спрямована на вчинення такого правопорушення, одразу утворює закінчений склад. Відтак, як тільки особа приступає до виконання діяння, воно вже набуває ознак завершеного кримінального правопорушення [10, с. 120].

Не менш важливим є питання щодо можливості існування стадії готування у правопорушеннях з формальним складом. Формально підготовчі дії можуть мати місце, однак вони не завжди отримують кримінально-правове значення. Це пояснюється тим, що такі дії часто не досягають рівня суспільної небезпечності, достатнього для притягнення до кримінальної відповідальності.

Крім того, у ряді випадків законодавець прямо не передбачає відповідальності за готування до певних правопорушень, що додатково обмежує можливість застосування цієї стадії [17, с. 320].

Водночас у науковій літературі звертається увага на те, що навіть у межах формальних складів можливі певні дискусійні ситуації, пов'язані з визначенням моменту початку виконання діяння. Наприклад, складно провести чітку межу між підготовчими діями та безпосереднім виконанням у випадках, коли поведінка особи має складний або тривалий характер. Це зумовлює необхідність детального аналізу кожної конкретної ситуації з урахуванням усіх обставин справи [11, с. 95].

Як приклад кримінальних правопорушень із формальним складом можна навести ті, що пов'язані з порушенням встановлених заборон або правил, де сам факт їх порушення вже визнається суспільно небезпечним. У таких випадках законодавець виходить із презумпції небезпечності самого діяння, незалежно від того, чи настали якісь додаткові наслідки. Саме тому відповідальність настає одразу після вчинення дії.

З огляду на це, доцільно відзначити, що правопорушення з формальним складом відіграють важливу роль у системі кримінального права, оскільки вони спрямовані на попередження суспільно небезпечної поведінки ще на ранніх етапах. Законодавець свідомо обирає таку конструкцію для посилення превентивної функції кримінального права, адже дозволяє реагувати на протиправні дії ще до настання негативних наслідків.

Разом із тим така особливість зумовлює необхідність обережного підходу до кваліфікації діянь. Неправильне визначення моменту закінчення правопорушення може призвести до помилкового застосування норм щодо стадій, що, у свою чергу, впливає на обсяг кримінальної відповідальності. Саме тому у правозастосовній діяльності важливо чітко враховувати специфіку формального складу.

У підсумку слід наголосити, що кримінальні правопорушення з формальним складом є однією з основних категорій, щодо яких стадії готування та замаху або не застосовуються, або мають обмежене значення. Їх специфіка полягає у миттєвому переході від початку до завершення діяння, що виключає

класичну послідовність стадій і зумовлює необхідність особливого підходу до їх кримінально-правової оцінки.

2.2. Триваючі та продовжувані кримінальні правопорушення

У кримінальному праві поряд із традиційним поділом складів на матеріальні та формальні важливе значення має класифікація кримінальних правопорушень залежно від характеру їх вчинення у часі. У цьому контексті особливу увагу привертають триваючі та продовжувані кримінальні правопорушення, які мають специфічну юридичну природу та істотно відрізняються від інших видів правопорушень. Їх дослідження є необхідним не лише з теоретичної точки зору, але й для правильної кваліфікації діянь та визначення можливості існування стадій готування і замаху.

Передусім варто зазначити, що триваючі та продовжувані кримінальні правопорушення об'єднує спільна риса — вони характеризуються певною тривалістю у часі, однак механізм їх реалізації є різним. Це, у свою чергу, впливає на визначення моменту їх закінчення та можливість виділення окремих стадій.

Триваюче кримінальне правопорушення являє собою таке діяння, яке починається з певної дії або бездіяльності і продовжується протягом певного часу шляхом збереження протиправного стану. У цьому випадку особа не вчиняє нових самостійних дій, а перебуває у стані порушення закону, який підтримується її волею. Класичним прикладом є ухилення від виконання покладених обов'язків або незаконне зберігання заборонених предметів.

Особливість триваючого правопорушення полягає в тому, що воно не обмежується одноразовим актом поведінки, а існує у вигляді тривалого процесу, який припиняється лише з моменту усунення протиправного стану. Відтак момент закінчення такого правопорушення не співпадає з початковою дією, а визначається моментом припинення протиправної поведінки або втрати можливості її продовження [17, с. 350].

Саме ця характеристика істотно впливає на питання стадій. На відміну від класичних правопорушень, де можна чітко відмежувати готування, замах і закінчений склад, у триваючих правопорушеннях така послідовність втрачає

свою чіткість. Фактично після початку діяння особа вже перебуває у стані його вчинення, що виключає можливість виділення замаху як окремої стадії. Будь-яке підтримання протиправного стану розглядається як продовження закінченого правопорушення, а не як його незавершена форма.

Водночас питання щодо готування у триваючих правопорушеннях також має специфічний характер. Теоретично підготовчі дії можуть передувати виникненню протиправного стану, однак вони не завжди набувають самостійного кримінально-правового значення. Це пов'язано з тим, що такі дії, як правило, не становлять достатньої суспільної небезпечності або не охоплюються диспозицією відповідної кримінально-правової норми.

Переходячи до аналізу продовжуваних кримінальних правопорушень, слід відзначити, що вони мають іншу правову природу. Продовжуване правопорушення складається з кількох тотожних або однорідних діянь, об'єднаних єдиним злочинним наміром і спрямованих на досягнення спільної мети. Кожне окреме діяння само по собі може утворювати склад правопорушення, однак у сукупності вони розглядаються як єдине кримінальне правопорушення [6, с. 275].

Характерною рисою продовжуваного правопорушення є те, що воно не обмежується одноразовою дією, а реалізується шляхом повторюваних актів поведінки. При цьому всі ці акти об'єднані спільним умислом, що дозволяє розглядати їх як єдине ціле. Саме ця обставина відрізняє продовжуване правопорушення від сукупності окремих правопорушень.

У контексті досліджуваної теми особливий інтерес становить питання можливості існування стадій у продовжуваних правопорушеннях. З одного боку, можна припустити, що окремі дії можуть розглядатися як незавершені, однак у цілому конструкція продовжуваного правопорушення не передбачає класичного поділу на стадії. Це пояснюється тим, що кожне діяння є складовою частиною єдиного процесу, який завершується лише після реалізації всього злочинного наміру.

Інакше кажучи, у продовжуваному правопорушенні неможливо чітко визначити момент переходу від готування до замаху, оскільки вся діяльність має єдиний характер і спрямована на досягнення кінцевого результату. У такому

випадку правопорушення визнається закінченим після вчинення останнього акту, що входить до його складу [10, с. 135].

Важливим є також те, що як у триваючих, так і у продовжуваних правопорушеннях особливості їх конструкції зумовлюють специфіку кримінально-правової оцінки. Неправильне розуміння їх природи може призвести до помилкового застосування норм щодо стадій, що, у свою чергу, впливає на кваліфікацію діяння.

Крім того, необхідно враховувати, що такі правопорушення мають значення для визначення моменту закінчення, що впливає на обчислення строків давності та інші правові наслідки. Саме тому їх дослідження є важливим елементом загального вчення про кримінальне правопорушення.

Водночас не можна залишити поза увагою той факт, що у практиці часто виникають труднощі при відмежуванні триваючих і продовжуваних правопорушень від інших форм злочинної діяльності. Це пов'язано з тим, що їх ознаки можуть перетинатися з ознаками повторності або сукупності правопорушень. У таких випадках необхідний детальний аналіз усіх обставин справи, що ще раз підкреслює складність цієї категорії.

З огляду на викладене, доречно підкреслити, що триваючі та продовжувані кримінальні правопорушення є особливою групою діянь, у яких класичне розуміння стадій вчинення правопорушення не знаходить свого повного застосування. Їх специфіка полягає у тривалості та особливому характері реалізації злочинного наміру, що виключає можливість чіткого поділу на готування, замах і закінчене правопорушення.

У підсумку можна стверджувати, що аналіз цих видів кримінальних правопорушень дозволяє глибше зрозуміти межі застосування інституту стадій у кримінальному праві. Це, у свою чергу, сприяє більш точному та обґрунтованому застосуванню кримінально-правових норм у практичній діяльності.

2.3. Кримінальні правопорушення, що визнаються закінченими з моменту вчинення діяння

У системі кримінального права поряд із формальними, триваючими та продовжуваними кримінальними правопорушеннями важливе місце займають діяння, які визнаються закінченими безпосередньо з моменту вчинення передбаченої законом дії або бездіяльності. Саме ця група кримінальних правопорушень найбільш наочно демонструє випадки, коли класичне вчення про стадії вчинення правопорушення не може бути застосоване у повному обсязі або взагалі втрачає своє практичне значення.

Загальновідомо, що у кримінальному праві момент закінчення правопорушення визначається залежно від конструкції складу. Якщо у матеріальних складах цей момент пов'язується з настанням суспільно небезпечних наслідків, то у низці інших випадків законодавець відмовляється від такої прив'язки і визнає правопорушення закінченим уже в момент вчинення діяння. Такий підхід обумовлений тим, що сама дія або бездіяльність становить достатню суспільну небезпечність, незалежно від подальших наслідків [6, с. 290].

У цьому контексті слід наголосити, що подібні кримінальні правопорушення часто перетинаються з формальними складами, однак їх доцільно розглядати окремо, оскільки вони підкреслюють саме момент завершеності діяння як ключову характеристику. Визначальною ознакою тут є відсутність необхідності встановлення будь-яких додаткових результатів для визнання правопорушення закінченим.

Особливістю таких правопорушень є те, що момент початку їх виконання фактично співпадає з моментом їх завершення. Іншими словами, як тільки особа вчиняє передбачену законом дію, правопорушення вважається закінченим, а отже, відсутній часовий проміжок, у межах якого можна було б говорити про замах як самостійну стадію. Це означає, що будь-яка спроба реалізації такого діяння автоматично трансформується у закінчене кримінальне правопорушення [10, с. 150].

Зазначена особливість має принципове значення для розуміння неможливості існування стадії замаху у таких випадках. Замах передбачає

ситуацію, коли особа розпочинає виконання об'єктивної сторони, але не доводить правопорушення до кінця з причин, що не залежать від її волі. Однак у правопорушеннях, які визнаються закінченими з моменту вчинення дії, сама дія вже становить завершене діяння. Відповідно, будь-яка поведінка, яка підпадає під диспозицію норми, не може розглядатися як незакінчена форма.

Щодо стадії готування, то її застосування у таких правопорушеннях також є обмеженим. Хоча теоретично підготовчі дії можуть мати місце, вони далеко не завжди підпадають під кримінально-правову оцінку. Це пов'язано з тим, що законодавець, як правило, криміналізує лише саме діяння, а не підготовку до нього, якщо вона не досягає певного рівня суспільної небезпечності. У результаті значна частина підготовчих дій залишається поза межами кримінально-правового регулювання.

У науковій літературі звертається увага на те, що така конструкція складу має виразний превентивний характер. Законодавець прагне запобігти небезпечній поведінці ще на початковому етапі, визнаючи сам факт вчинення дії достатнім для притягнення до відповідальності. Це дозволяє оперативно реагувати на правопорушення та мінімізувати ризики настання більш тяжких наслідків [17, с. 380].

Водночас подібний підхід породжує певні труднощі у правозастосовній практиці. Зокрема, виникають питання щодо відмежування підготовчих дій від закінченого правопорушення, особливо у випадках, коли поведінка особи має багатоступеневий характер. У таких ситуаціях необхідно чітко встановити, чи входять конкретні дії до об'єктивної сторони складу, чи вони лише створюють умови для його вчинення.

Додаткову складність становить те, що у деяких випадках законодавець формулює диспозиції норм таким чином, що межа між підготовкою і виконанням є досить умовною. Це вимагає від правозастосовця високого рівня професійної підготовки та здатності правильно інтерпретувати норми кримінального закону.

Не менш важливим є питання співвідношення таких правопорушень із загальним інститутом стадій. Хоча формально інститут стадій залишається чинним, його застосування у цих випадках має обмежений характер. Фактично

відбувається ситуація, коли законодавець свідомо виключає можливість виділення окремих стадій, що підкреслює специфіку відповідних складів.

З огляду на це, доцільно зазначити, що кримінальні правопорушення, які визнаються закінченими з моменту вчинення діяння, займають особливе місце у системі кримінального права. Вони демонструють, що універсальні теоретичні конструкції не завжди можуть бути застосовані до всіх видів правопорушень без винятку.

Крім того, такі правопорушення мають значення для визначення моменту виникнення кримінальної відповідальності. Оскільки діяння визнається закінченим одразу після його вчинення, відповідальність настає негайно, без необхідності встановлення додаткових обставин. Це, у свою чергу, впливає на процес доказування та визначення правових наслідків.

Важливим є і те, що правильне розуміння цих правопорушень дозволяє уникнути помилок у кваліфікації. Неправильне застосування норм про стадії може призвести до необґрунтованого пом'якшення або, навпаки, посилення кримінальної відповідальності, що суперечить принципам законності та справедливості.

У підсумку доцільно підкреслити, що кримінальні правопорушення, які визнаються закінченими з моменту вчинення діяння, є однією з ключових груп у контексті дослідження неможливості існування стадій готування та замаху. Їх специфіка полягає у миттєвому характері завершення, що виключає класичну поетапність розвитку правопорушення.

Завершуючи розгляд другого розділу, варто відзначити, що аналіз формальних, триваючих, продовжуваних правопорушень, а також діянь, які визнаються закінченими з моменту їх вчинення, дозволяє сформувати цілісне уявлення про межі застосування інституту стадій у кримінальному праві. Це створює необхідне підґрунтя для подальшого дослідження проблем правозастосування та кваліфікації таких правопорушень у практичній діяльності.

РОЗДІЛ 3. ПРОБЛЕМИ ТА ОСОБЛИВОСТІ ЗАСТОСУВАННЯ НОРМ ЩОДО СТАДІЙ ВЧИНЕННЯ ПРАВОПОРУШЕНЬ

3.1. Відмежування стадій вчинення кримінального правопорушення від закінченого діяння

Одним із найбільш складних і водночас принципово важливих питань у кримінальному праві є правильне відмежування стадій вчинення кримінального правопорушення від закінченого діяння. Вирішення цього питання має не лише теоретичне, а й безпосереднє практичне значення, оскільки саме від цього залежить кваліфікація поведінки особи, визначення обсягу кримінальної відповідальності та справедливості застосування кримінально-правових норм.

У центрі цієї проблематики знаходиться встановлення моменту закінчення кримінального правопорушення. Як відомо, закінченим визнається таке діяння, яке містить усі ознаки складу, передбаченого кримінальним законом. Проте на практиці далеко не завжди просто визначити, чи досягнуто цієї межі, особливо у випадках, коли діяння має складну структуру або здійснюється у кілька етапів. Саме в таких ситуаціях виникає необхідність чіткого розмежування незакінченого та закінченого правопорушення [6, с. 310].

Ключовим критерієм відмежування є ступінь реалізації об'єктивної сторони складу кримінального правопорушення. Якщо особа лише створює умови для вчинення діяння, її дії слід розглядати як готування. Коли ж вона приступає до безпосереднього виконання, але не доводить його до кінця з незалежних причин, йдеться про замах. У свою чергу, закінчене правопорушення має місце тоді, коли всі необхідні ознаки складу вже реалізовані.

Водночас така логічна схема не завжди легко застосовується на практиці. Особливо складним є питання визначення моменту переходу від готування до замаху. Цей перехід пов'язаний із початком виконання об'єктивної сторони, однак межа між підготовчими діями та безпосереднім посяганням часто є розмитою. У результаті виникають ситуації, коли одна й та сама поведінка може бути оцінена по-різному залежно від інтерпретації обставин справи [11, с. 110].

Додаткові труднощі виникають при відмежуванні замаху від закінченого кримінального правопорушення. У випадках матеріального складу це питання

вирішується через встановлення наслідків, передбачених законом. Якщо такі наслідки настали, правопорушення вважається закінченим. Якщо ж ні — має місце замах. Однак у формальних складах така прив'язка відсутня, що ускладнює визначення моменту завершення діяння.

Саме тут проявляється особливість кримінальних правопорушень, які визнаються закінченими з моменту вчинення дії. У таких випадках будь-яке виконання об'єктивної сторони автоматично означає завершеність діяння. Відповідно, відмежування замаху фактично втрачає сенс, оскільки стадія замаху не може існувати у класичному вигляді [10, с. 165].

Варто також звернути увагу на те, що у триваючих та продовжуваних правопорушеннях питання відмежування набуває ще більшої складності. У триваючих правопорушеннях діяння розтягується у часі, що ускладнює визначення моменту його завершення. У продовжуваних правопорушеннях проблема полягає у встановленні меж між окремими діями та єдиним злочинним наміром. У таких ситуаціях необхідний комплексний аналіз усіх обставин справи.

Окремої уваги заслуговує роль суб'єктивної сторони у процесі відмежування стадій. Намір особи, її мета та усвідомлення характеру своїх дій можуть суттєво впливати на кваліфікацію. Наприклад, якщо особа добровільно відмовляється від доведення правопорушення до кінця, це виключає кримінальну відповідальність за замах. Натомість у разі перешкод, що не залежать від волі особи, її дії можуть бути кваліфіковані як замах.

Не можна ігнорувати й значення доказування у цьому процесі. Встановлення стадії вчинення правопорушення потребує ретельного аналізу фактичних обставин, оцінки доказів та їх логічного поєднання. Будь-яка помилка на цьому етапі може призвести до неправильної кваліфікації, що вплине на подальший хід кримінального провадження.

З урахуванням викладеного доцільно підкреслити, що відмежування стадій від закінченого кримінального правопорушення є складним інтелектуальним процесом, який потребує не лише знання законодавства, але й уміння правильно його застосовувати. Це завдання ускладнюється

різноманітністю кримінально-правових конструкцій та необхідністю врахування конкретних обставин кожної справи.

Підсумовуючи, можна зазначити, що правильне відмежування стадій має вирішальне значення для забезпечення законності та справедливості кримінального правосуддя. Воно дозволяє уникнути помилок у кваліфікації, забезпечує адекватну оцінку поведінки особи та сприяє правильному застосуванню кримінального закону.

3.2. Проблеми кваліфікації кримінальних правопорушень, щодо яких неможливі стадії готування та замаху

У практиці застосування кримінального законодавства питання кваліфікації кримінальних правопорушень, щодо яких неможливі стадії готування та замаху, належить до найбільш складних і дискусійних. Це зумовлено тим, що традиційні підходи до визначення стадій вчинення правопорушення не завжди можуть бути застосовані до таких діянь, що створює певні труднощі у правозастосовній діяльності та потребує особливо уважного аналізу.

Передусім проблема виникає у зв'язку з визначенням моменту закінчення кримінального правопорушення. У випадках, коли діяння визнається завершеним уже в момент його вчинення, фактично відсутній часовий проміжок, у межах якого можна було б виділити замах. Це призводить до ситуації, коли будь-які дії, що формально підпадають під диспозицію норми, автоматично кваліфікуються як закінчене правопорушення. Водночас у реальній практиці нерідко виникають ситуації, коли поведінка особи лише наближається до виконання об'єктивної сторони, але ще не повністю її охоплює, що викликає сумніви щодо правильної юридичної оцінки [10, с. 180].

Складність полягає також у тому, що межа між підготовчими діями та виконанням об'єктивної сторони у таких правопорушеннях є надзвичайно тонкою. У ряді випадків важко встановити, чи певні дії вже становлять частину складу правопорушення, чи вони лише створюють умови для його вчинення. Це особливо актуально для правопорушень із формальним складом, де сам факт дії має вирішальне значення.

Додаткову складність створює різноманітність кримінально-правових конструкцій. Наприклад, у триваючих правопорушеннях складно визначити момент їх завершення, оскільки вони існують у вигляді тривалого процесу. У продовжуваних правопорушеннях виникає питання щодо того, чи слід розглядати окремі дії як самостійні правопорушення, чи як елементи єдиного діяння. У таких випадках неправильна оцінка може призвести до суттєвих помилок у кваліфікації [17, с. 410].

Важливим аспектом є також проблема застосування норм про готування. У правопорушеннях, де стадії фактично відсутні, виникає питання, чи можуть підготовчі дії взагалі розглядатися як кримінально карані. На практиці нерідко трапляються випадки, коли органи досудового розслідування намагаються кваліфікувати такі дії як готування, хоча вони не досягають необхідного рівня суспільної небезпечності або не охоплюються відповідною нормою закону.

Ще одним проблемним аспектом є відмежування закінченого кримінального правопорушення від малозначного діяння або адміністративного правопорушення. Оскільки у ряді випадків кримінальна відповідальність настає вже за сам факт вчинення дії, виникає ризик надмірної криміналізації поведінки, яка за своїм характером може не становити значної суспільної небезпечності. У таких ситуаціях особливого значення набуває принцип пропорційності.

Не можна оминати увагою і проблему суб'єктивної сторони. Встановлення умислу особи є ключовим елементом кваліфікації, однак у випадках, коли правопорушення визнається закінченим миттєво, складніше довести спрямованість дій саме на вчинення кримінального правопорушення. Це потребує детального аналізу всіх обставин справи та ретельної оцінки доказів.

Значну роль у виникненні проблем кваліфікації відіграє і неоднозначність законодавчих формулювань. У деяких випадках диспозиції норм сформульовані таким чином, що допускають різні варіанти тлумачення. Це створює підґрунтя для різної практики застосування закону, що негативно впливає на єдність судової практики.

Водночас необхідно враховувати, що правильна кваліфікація таких правопорушень має принципове значення для забезпечення прав і свобод людини. Помилки у цьому процесі можуть призвести як до необґрунтованого

притягнення до кримінальної відповідальності, так і до уникнення відповідальності особами, які фактично вчинили суспільно небезпечні діяння.

У цьому контексті особливого значення набуває роль правозастосовця, який повинен не лише формально застосовувати норми закону, але й враховувати їх зміст, мету та загальні принципи кримінального права. Такий підхід дозволяє забезпечити справедливість і обґрунтованість прийнятих рішень.

З огляду на викладене, доцільно підкреслити, що проблеми кваліфікації кримінальних правопорушень, щодо яких неможливі стадії готування та замаху, мають комплексний характер і зумовлені як особливостями законодавства, так і складністю самих правовідносин. Їх вирішення потребує подальшого розвитку теорії кримінального права та вдосконалення правозастосовної практики.

У підсумку можна констатувати, що правильна кваліфікація таких правопорушень є важливою передумовою забезпечення законності, справедливості та ефективності кримінального правосуддя. Саме тому дослідження зазначеної проблематики має не лише теоретичне, а й вагомим практичне значення.

3.3. Практичне значення правильного визначення стадій кримінального правопорушення

У сучасній правозастосовній діяльності правильне визначення стадій вчинення кримінального правопорушення має не лише теоретичне, а й безпосереднє практичне значення, оскільки від цього залежить законність і обґрунтованість прийнятих рішень. Особливої актуальності це питання набуває у випадках, коли йдеться про кримінальні правопорушення, щодо яких стадії готування та замаху не можуть бути реалізовані або мають обмежене значення.

Передусім необхідно зазначити, що правильне визначення стадії дозволяє забезпечити коректну кваліфікацію діяння. Саме від цього залежить, чи буде поведінка особи розглядатися як закінчене кримінальне правопорушення, чи як незакінчене. У випадках, коли конструкція складу не передбачає можливості існування стадій, будь-яка помилка у визначенні моменту завершення може

призвести до неправильної юридичної оцінки, що, у свою чергу, впливає на обсяг кримінальної відповідальності.

Водночас практичне значення цього питання проявляється у сфері доказування. Встановлення стадії вчинення кримінального правопорушення передбачає дослідження фактичних обставин справи, аналіз дій особи та визначення їх відповідності ознакам складу. У випадках, коли правопорушення визнається закінченим з моменту вчинення дії, особливого значення набуває точне встановлення моменту початку виконання об'єктивної сторони. Це вимагає від правозастосовця високого рівня професійної підготовки та здатності до комплексного аналізу.

Суттєве значення правильне визначення стадій має і для забезпечення принципу справедливості. У кримінальному праві покарання повинно відповідати ступеню суспільної небезпечності діяння, а отже, враховувати рівень реалізації злочинного наміру. У тих випадках, коли стадії фактично відсутні, законодавець вже виходить із підвищеної небезпечності самого діяння, що обґрунтовує його негайну криміналізацію. Водночас неправильне застосування норм щодо стадій може призвести до непропорційного покарання.

Крім цього, правильне визначення стадій має значення для розмежування кримінальної та інших видів юридичної відповідальності. У ситуаціях, коли поведінка особи перебуває на межі кримінально караного діяння, важливо встановити, чи досягла вона того рівня суспільної небезпечності, який обумовлює кримінальну відповідальність. Це особливо актуально для правопорушень, що визнаються закінченими з моменту вчинення дії.

Варто також підкреслити, що правильне розуміння стадій сприяє єдності правозастосовної практики. У випадках, коли суди та правоохоронні органи однаково підходять до визначення стадій, досягається узгодженість у кваліфікації діянь, що підвищує довіру до правової системи. Натомість різні підходи можуть призвести до суперечливої практики та порушення принципу правової визначеності.

Не менш важливим є те, що правильне визначення стадій дозволяє уникнути як надмірної криміналізації, так і необґрунтованого звільнення від

відповідальності. Це особливо важливо у сучасних умовах, коли кримінальне право має забезпечувати баланс між інтересами суспільства та правами особи.

З урахуванням викладеного можна зробити висновок, що практичне значення правильного визначення стадій вчинення кримінального правопорушення є комплексним. Воно охоплює питання кваліфікації, доказування, призначення покарання та забезпечення загальних принципів кримінального права.

ВИСНОВКИ

У результаті проведеного дослідження було комплексно розглянуто особливості кримінальних правопорушень, щодо яких неможливі стадії готування та замаху, а також визначено їх місце у системі кримінального права. Отримані результати дозволяють сформулювати цілісне уявлення про специфіку таких діянь та їх кримінально-правове значення.

У ході дослідження встановлено, що стадії вчинення кримінального правопорушення відображають процес реалізації злочинного наміру та мають важливе значення для кваліфікації діяння і визначення меж кримінальної відповідальності. Водночас їх застосування не є універсальним, оскільки існують категорії правопорушень, у яких класичний поділ на готування, замах і закінчене правопорушення не може бути реалізований.

Аналіз теоретичних положень показав, що готування і замах є формами незакінченого кримінального правопорушення, які характеризуються різним ступенем реалізації злочинного наміру. Водночас їх існування можливе лише за наявності певного часово-просторового проміжку між початком і завершенням діяння.

Дослідження кримінальних правопорушень з формальним складом дозволило встановити, що у таких випадках правопорушення визнається закінченим уже в момент вчинення дії або бездіяльності. Це виключає можливість існування стадії замаху та значною мірою обмежує застосування стадії готування.

Окрему увагу було приділено триваючим і продовжуваним кримінальним правопорушенням, які характеризуються специфічною структурою та тривалістю у часі. У таких правопорушеннях класичне розуміння стадій трансформується, оскільки момент їх завершення не завжди співпадає з моментом початку дій.

Також було встановлено, що існує група кримінальних правопорушень, які визнаються закінченими безпосередньо з моменту вчинення діяння. Саме ці правопорушення найбільш яскраво демонструють випадки, коли стадії готування та замаху фактично не можуть бути реалізовані.

У процесі аналізу правозастосовної практики виявлено, що визначення стадій вчинення кримінального правопорушення часто викликає труднощі, пов'язані з неоднозначністю законодавчих формулювань та складністю фактичних обставин справ. Це потребує високого рівня професійної підготовки правозастосовців та ретельного аналізу кожної конкретної ситуації.

Узагальнюючи результати дослідження, доцільно підкреслити, що кримінальні правопорушення, щодо яких неможливі стадії готування та замаху, займають особливе місце у кримінальному праві. Їх специфіка полягає у миттєвому або особливому характері завершення, що виключає класичну поетапність реалізації злочинного наміру.

З огляду на це можна зробити висновок, що правильне розуміння та застосування положень про стадії вчинення кримінального правопорушення є необхідною умовою забезпечення законності, справедливості та ефективності кримінального правосуддя.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

Нормативно-правові акти:

1. Конституція України : Закон України від 28 черв. 1996 р. № 254к/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр>
2. Кримінальний кодекс України : Закон України від 05 квіт. 2001 р. № 2341-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14>
3. Кримінальний процесуальний кодекс України : Закон України від 13 квіт. 2012 р. № 4651-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17>

Спеціальна література

4. Вереша Р. В. Основні засади необережної форми вини при вчиненні кримінального правопорушення. *Conceptual framework and dynamics of the development of science : proceedings of the IV International Scientific and Practical Conference (Kyiv, April 14, 2026)*. Kyiv, 2026. С. 95–97.
5. Вереша Р.В. Кримінальне право України на сучасному етапі. Загальна частина. Навчальний посібник. Київ: Алерта, 2022. 612 с.
6. Кримінальне право України. Загальна частина : підручник / Ю. В. Баулін, В. І. Борисов, В. Я. Тацій та ін. ; за ред. В. Я. Тація, В. І. Борисова, В. І. Тютюгіна. – Харків : Право, 2026. – 672 с.
7. Кримінальне право України. Загальна частина : тексти лекцій : навч.-метод. посібник / А. Я. Берш, В. П. Кедик, Е. Е. Кузьмін [та ін.] ; за заг. ред. Н. А. Мирошніченко, Є. Л. Стрельцова ; Нац. ун-т «Одес. юрид. акад.». - Одеса : Астропрінт, 2022. - 328 с. - (Сер. «Сила права * Power of Law»). - Режим доступу: <https://doi.org/10.32837/11300.24489>
8. Кримінальне право України. Особлива частина : навч. посіб. / О В. Попович, Л. В. Томаш, П. П. Латковський, А. Ю. Бабій. - Чернівці, 2022. - 319 с.
9. Кримінальне право України. Особлива частина. Альбом схем : навчальний посібник / О. В. Авраменко, С. Я. Бурда, І. Б. Газдайка-Василишин та ін.; за ред. М. В. Карчевського. - Львів: Львівський державний університет внутрішніх справ, 2024. - 616 с.

10. Кримінальний кодекс України. Науково-практичний коментар / А. Г. Чубенко, Б. В. Шамрай, В. К. Гудима та ін. ; за заг. ред. А. Г. Чубенка. – Київ : Центр учбової літератури, 2024. – 1370 с.
11. Кузьменко О. В. Основи вчення про кримінальне правопорушення: навч. посібн. / О. В. Кузьменко. Харків: «Юрайт», 2021. 248 с.
12. ЛІГУН, А. (2024). СУБ'ЄКТИВНІ ОЗНАКИ КОЛАБОРАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ. Науковий вісник Київського інституту Національної гвардії України, (1), 99–104. <https://doi.org/10.59226/2786-6920.1.2024.99-104>
13. Маслова О. О. Щодо значення факультативних ознак об'єктивної сторони складу кримінального правопорушення. *Прикарпатський юридичний вісник*. 2022. Випуск 2(43). С. 110–117. DOI: <https://doi.org/10.32837/pyuv.v0i2.1026>.
14. Науково-практичний коментар Кримінального процесуального кодексу України / за ред. С. В. Ківалова, С. І. Кравченко. – Одеса : Фенікс, 2020 – 924 с.
15. Павлова Т. О. Об'єктивна сторона кримінального правопорушення: теоретичні засади та проблеми правозастосування. Вісник Одеського національного університету. Правознавство. 2025. Т. 27, вип. 2(41). С. 47–51.
16. Пилипенко Є. О., Атаманенко Ю. Ю. Щодо удосконалення кримінальної відповідальності за залишення в небезпеці з формальним складом. *Центральноукраїнський вісник права та публічного управління*. 2024. № 2. С. 83–89. DOI: <https://doi.org/10.32782/cuj-2024-2-11>.
17. Ус О. В. Теоретичні та прикладні проблеми кваліфікації в кримінальному праві України : монографія. Х.: Право, 2020. 704 с.